

СИСТЕМА РОЗВИТКУ ТА ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ: ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ

Вступ

У формуванні сприятливого підприємницького середовища в країні держава відіграє значну, а в деяких випадках вирішальну роль. Адже вона намагається стабільно підтримувати підприємництво пільговим податковим режимом, що сприяє розширенню діючих і створенню нових підприємств; формуванням розвинутої інфраструктури його підтримки (інноваційні, консультаційні центри з питань управління та реклами, школи та курси підготовки підприємців і т.п.); створенням ефективної системи захисту інтелектуальної власності на винаходи, продукцію, ідеї, концепції, методи ділової активності.

У демократичних країнах світу малий бізнес (МБ) є головним чинником політичної та соціальної стабільності суспільства, і перспективним напрямком створення ринкового конкурентного середовища. Саме тому вивчення методів його регулювання в розвинених країнах світу є актуальним на сьогодні. Це один із напрямів збільшення ефективності державної політики в Україні як щодо МБ, так і економіки в цілому.

До того ж, сектор малого підприємництва відіграє важливу бюджетоутворюючу роль – 43% єдиного податку фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності та 23% єдиного податку юридичних осіб перераховується до місцевого бюджету [4, 1].

Питання розвитку малого бізнесу та проблем його функціонування знайшли відображення в дослідженнях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Насамперед відзначимо праці Бернса П., Ворста Й., Друкера П., Шумпетера Й., Барановського А.І., Варналія З.С. [6], Воротинової І.Г., Єханурова Ю.І., Рубе В.А., Савченка В.Е., Шулуса А.А., Шпака В.І. [5] й інших. Але питання державної підтримки малого підприємництва залишається актуальним, особливо в процесі трансформації національної економіки.

Постановка задачі

Мета даної статті – знайти можливі шляхи найбільш ефективної діяльності малого бізнесу в Україні.

Відповідно до поставленої мети, основним завданням даного дослідження є дослідження діючих державних систем розвитку та підтримки малих підприємств (МП) у Сполучених Штатах Америки (США), Франції, Японії та

порівняння їх із системою державної підтримки підприємництва (в т.ч. і малого) в Україні.

Методологія

Теоретико-методологічною базою проведеного дослідження є праці українських і зарубіжних учених та економістів із даної проблеми, інформаційні дані Державного комітету статистики України, міжнародних фондів і організацій, які підтримують мале підприємство.

У процесі підготовки даної дослідницької роботи було застосовано метод системного аналізу та синтезу. За допомогою порівняльного методу було проведено аналіз елементів державної підтримки МБ в різних країнах. При дослідженні особливостей функціонування МП у інших країнах використовувався метод аналогії.

Результати дослідження

Малі підприємства у розвинених країнах розглядаються як джерело інновацій, збільшення зайнятості, соціальної інтеграції в світовий економічний простір [2]. Ефективно функціонує розгалужена мережа державних і приватних організацій, які займаються регулюванням і підтримкою МБ. Порівняємо системи розвитку та підтримки МП у США, Франції, Японії й Україні (табл.1).

Таблиця 1

Порівняльні показники розвитку та підтримки малого бізнесу в Україні та деяких розвинених країнах, 2006 р.

Показник	США	Франція	Японія	Україна
1	2	3	4	5
Кількість МП, тис. од.	22980	2257	7128	307,398
Частка МП у загальній кількості підприємств, %	99	96	99	85
Середня чисельність зайнятих у МБ, млн. осіб	72	17	41	9,27
Частка МБ у ВВП країни, %	50-52	55-62	52-55	9-10 (2007 р. – 11%)
Рівень банкрутства нових МП, %	30	42	5	80

продовж. таблиці 1

<p>Державна щорічна підтримка МП</p>	<p>Існує, ~ 4 млрд. дол. США</p>	<p>Існує, ~ 2-3% держбюджету</p>	<p>Існує, 0,3-0,5% видаткової частини бюджету (200 млрд. йен)</p>	<p>Існує, ~ 1,8-2 млн. грн. (вперше виділено у 2004 р., фактично використані не були)</p>
<p>Податкове навантаження</p>	<p>Доходи малих фірм оподатковуються: < 16 тис.дол./міс під 10%; 16-50 тис.дол./міс – 15%; 51-75 тис.дол./міс – 25%; > 75 тис.дол./міс – 34%.</p>	<p>Із 1982 р. новостворені МП на 3 роки звільняються від сплати податків. Наступні 2 роки виплачують лише ½ встановленої суми. Податок було знижено з 38 до 33,3%.</p>	<p>Якщо річний прибуток МП <620 тис. дол. США - 28%; більший обсяг - 37,5%. Пільга стосується підприємств, статутний фонд яких не перевищує 770 тис. дол. США.</p>	<p>Пільги мають: а) фізичні особи, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, зайнято <10 осіб, річний обсяг виручки <500 тис. грн. (~ 67500 €); б) юридичні особи - СПД, річна середньооблікова чисельність працюючих <50 осіб, річний обсяг виручки <1 млн. грн. (~ 135000 €).</p>
<p>Існування державних організацій із підтримки МБ</p>	<p>Адміністрація малого бізнесу, Комітет Конгресу у справах малих підприємств, бізнес-інкубатори</p>	<p>Відповідні підрозділи Міністерств промисловості, торгівлі, економіки</p>	<p>Спеціальна інфраструктура, асоціації, система взаємодопомоги при банкрутстві</p>	<p>Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва</p>
<p>Існування спеціальних державних кредитних установ для фінансової підтримки МБ і надання фінансових гарантій</p>	<p>Існують, гарантування 90% кредитів МП</p>	<p>Існують, видають довгострокові кредити (10, 18 р.) Депозитна каса, Національний, Земельний кредит, Центральна кредитна каса готелів, Товариство фінансових гарантій тощо.</p>	<p>Дворівнева система страхування, гарантування 70% кредитів МП</p>	<p>---</p>

Державні організації підтримки та кредитування МБ. У США діє Адміністрація малого бізнесу (АМБ), яка надає МП фінансову підтримку, безплатні консультації, гарантує 90% кредиту комерційним банкам. У 1985 р. було створено Національну Асоціацію інкубаторів [7]. Інкубатори існують переважно на кошти федеральних бюджетів штатів, субсидії федерального уряду, орендну плату підприємців, які користуються їх послугами.

Серед основних функцій бізнес-інкубаторів:

- 1. консультації та навчання персоналу фірми;*
- 2. фінансування клієнтів.*

Строк знаходження підприємства в інкубаторі не перевищує 3 років. Такий механізм підтримки МП є перспективним. Адже з його допомогою на початкових стадіях діяльності суб'єктів малого підприємництва збільшується в середньому вдвічі термін діяльності малих фірм після їхнього виходу з інкубатора.

У Японії для гарантування позик і страхування кредитів органами місцевого самоврядування підтримуються спеціальні асоціації по гарантуванню позик одержуваних МП від приватних фірм або комерційних банків. Також функціонує система взаємодопомоги для запобігання банкрутству МП. Щомісячні внески складають 5-80 тис. йєн [3]. МП, які платили внески протягом 6 місяців, у випадку серйозних фінансових труднощів можуть отримати безвідсотковий кредит. Ще діє Державна кредитна корпорація, яка у випадку банкрутства підприємства відшкодовує 70-80% страхової суми.

В Україні для фінансового сприяння розвитку МБ було створено Український фонд підтримки підприємництва та спеціалізовану Кредитно-гарантійну установу з підтримки малого та середнього підприємництва. Але протягом декількох років даний механізм не почав ефективно діяти. Також функціонує безліч всеукраїнських і регіональних громадських організацій підприємців – Спілка підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України, Українська рада промисловців і підприємців, Українська асоціація бізнес інкубаторів та інноваційних центрів, Всеукраїнська асоціація лізингу “Укрлізинг”, Асоціація сприяння міжнародному бізнесу, Європейська асоціація бізнесу (ЄВА) тощо.

За час дії Національної та регіональних програм підтримки підприємництва створено й активізовано механізм співпраці між громадськими об'єднаннями підприємців і владними структурами. Найважливішими його ланками стали координаційні ради з питань розвитку підприємництва, інститут уповноважених Комітету з питань захисту підприємств.

У сфері мікrokредитування ефективно працює ряд німецьких і американських приватних фондів і банків. Українські банки та небанківські

інституції майже не працюють у цій сфері. Кредитна підтримка розвитку МБ у регіонах здійснюється в рамках кредитування по лінії *міжнародних фінансових організацій* (Німецько-Український фонд, ЄБРР, Програма ООН “Підтримка малого та середнього підприємництва в Україні”, проект TACIS, Проект Міністерства міжнародного розвитку Уряду Великобританії та Польсько-Американсько-Української ініціативи про співробітництво тощо).

Отже, зарубіжний досвід підтримки та регулювання малого підприємництва має стати прикладом для України. Хоча показники функціонування МБ в Україні протягом останніх 7 років залишаються доволі високими, вони не є основним показником його ефективності. Важливим фактором є діяльність механізму стимулювання розвитку та підтримки підприємництва, зацікавленістю держави у цьому секторі. Інфраструктура розвитку малого підприємництва на сьогодні є недостатньою. Такі елементи як бізнес-центри, бізнес-інкубатори, консультаційні фірми, інформаційні агентства, агентства регіонального розвитку часто займаються тією діяльністю, яка дає можливість у поточний момент отримати певний дохід, і тому не дуже відрізняються одне від одного за видами пропонованих послуг.

Останнім часом на фінансування МБ виділялися незначні кошти. У 2007 р. для реалізації Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва було виділено 1,8 млн. грн. (фактично використано 889,466 тис. грн.) і 27 млн. грн. на відшкодування відсоткових ставок за кредитами суб'єктів малого та середнього бізнесу для реалізації інвестиційних проектів.

Висновки

У результаті проведеного дослідження визначимо, що основними підходами до процедури розробки та реалізації стратегії розвитку МБ є:

1. Формування інформаційної бази на основі стану та динаміки розвитку Підприємництва в країні.
2. Розробка системи стратегічних і операційних цілей розвитку МП із урахуванням галузевої специфіки.
3. Організація системи моніторингу розвитку МБ у регіонах.

Першочерговими завданнями мають бути формування сприятливого підприємницького середовища за рахунок належного цільового державного фінансування, розвитку виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктури, фінансування програм перекваліфікації та професійного розвитку трудових ресурсів, спрямування на стратегічні заходи ресурсів міжнародної технічної допомоги тощо.

Література:

1. **Вороніна, Л. І.** Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання [Текст] : Навч. посіб. / Л.І. Вороніна, В.Є. Воротін, Л.А. Мартинюк, Т.В. Черняк / за ред. Л.І. Воротіна – 3-є вид., доп. і перероб. – К.:

Видавництво Європейського ун-ту, 2004. – 308с. – Бібліогр.: с. 299-303. – ISBN 966-7942-39-2.

2. **Литвиненко, В. М.** Малий бізнес у світовій економіці [Текст] / Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України / О.Г. Білорус (наук. ред.). – К.; Ніжин: ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2004. – 178с.: рис., табл. – Бібліогр.: с. 156-178. – ISBN 966-8276-77-9.

3. **Лялин, В. Е.** Развитие малого предпринимательства: отечественный и зарубежный опыт [Текст] / В.Е. Лялин, В.И. Ляшенко, К.В. Павлов, В.В. Хахулин. – М.: Экономист, 2006. – 253с. – (res cottidiana). – Библиогр.: с. 240-253. – ISBN 5-98118-175-3.

4. **Жаліло, Я.А.** Малий і середній бізнес у пошуках місця в стратегії економічного зростання в Україні: Зб. наук. Статей [Текст] / Я.А. Жаліло (відп. та наук. ред.). – К.: Альтерпрес, 2002. – 118с. – (Серія "Безпека економічних трансформацій"; Вип.19). – ISBN 966-542-019-4.

5. **Шпак, В.І.** Розвиток малого підприємництва в Україні (на прикладі української видавничо-поліграфічної компанії "Експрес-Об'ява") [Текст] : Наук. вид. – К.: МАУП, 2003. – 2-ге вид., доп. і перероб. – 128 с.: іл. – Бібліогр.: с.118-122. – ISBN 966-608-285-3.

6. **Варналій, З.С.** Мале підприємництво: основи теорії і практики [Текст] – 3.вид., стер. – К.: Знання, 2005. – 304 с. – ISBN 966-620-235-2.

7. **Лазур, П.Ю.** Державне регулювання малого і середнього підприємництва [Текст]. – Л.: Новий Світ, 2006. – 400 с.: рис., табл. – Бібліогр.: с.381-399. – ISBN 966-418-018-1.